



STATENS DØD

en film af Per Mannstaedt

Producers of Flip Film for Statens Filmcentral

Statens død

En film af Per Mannstædt

Danmark, 1990.
48 min. 16 mm og video.

Udlejning: SFC

*Film nr: 33-055
Video nr. V33-055*

Decimalnr. 33.19

I en tid med stadigt tiltagende konkurrence, bliver kravene til samfundets medlemmer større og større.

Samfundets medlemmer skal producere mere og mere, bedre og bedre, billigere og billigere. Større og større dele af produktionsresultatet skal reserveres til investeringer, der kan forbedre den fremtidige konkurrenceevne.

Det betyder, at de nationale regeringer – i alle lande – i stadig højere grad har til opgave at få deres befolkninger til at give afkald for at styrke den internationale kampevne.

I denne situation er der mange mennesker, der spekulerer på, hvad fremtiden vil bringe, hvem der styrer udviklingen – og hvad de forestiller sig er en god tilværelse.

Det er svært for dem at finde ud af, hvad deres ledere tænker og ønsker, for de fleste af ledernes beslutninger træffes i hemmelighed, og det der slipper ud, er ofte stærkt censureret.

Denne films opgave er at lade samfundets ledere fortælle, hvordan de opfatter verden.

STATENS DØD

Een ting er alle de medvirkende ledere enige om, og det er, at politikerne kun har meget lidt indflydelse på udviklingen.

Det er ikke så mærkeligt: Det er lederne i det private erhvervsliv,

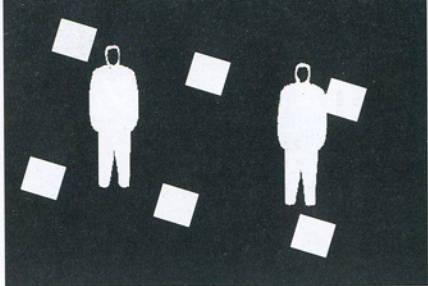
som styrer langt størstedelen af investeringerne. Og det er investeringerne, der bestemmer, hvordan fremtiden kommer til at se ud.

Man får også en tydelig fornemmelse af, at samfundets ledere i meget høj grad lader sig styre af økonomiske overvejelser – af den økonomistiske ideologi.

De opfatter vækst som en god ting, mens stort set alle andre tror, at det er en betingelse for menneskenes fremtid på jorden, at væksten stoppes.

Denne uoverensstemmelse kan skyldes, at lederne kun ser så langt frem, som de år det tager at amortisere den investerede kapital. Og det må allerhøjest vare 3-4 år, med det tempo den teknologiske fornyelse har for tiden.

I ledernes opfattelse af samfundets problemer er der derfor næppe levnet megen plads til vigtige



Problemerne, lidelserne, angsten er desuden så voldsomme kræfter i menneskene, at de i sig selv kan betyde, at en række nye produkter og serviceydelser kan produceres og gøres rentable.

Ideen om at mennesket er frit, kan ikke realiseres i en kampsituation.

Ideen om, at menneskene selv kan styre deres samfund, er helt forladt, undtagen som retorik.

Men filmen dokumenterer, at demokratiet og velfærdsstaten kun kan overleve, såfremt en tilstrækkelig del af befolkningen accepterer disse betingelser.

Per Mannstaedt

Vil den store internationale markedsøkonomi blive den altafgørende drivkraft og forudsætning for velfærden i de enkelte nationer?

Er vi på vej til at se de enkelte nationalstater dø?

Det er to centrale spørgsmål, som behandles i den foreliggende film med titlen **Statens død**.

Filmen har været undervejs fra Per Mannstaedts hånd i mere end et år og er selvfølgelig ikke blevet mindre aktuell efter Berlin-murens fald, såvel som på 200 året efter den berømte liberale økonom Adam Smiths død.

Den aktualiseres i øvrigt af et dansk efterår 1990 med udsigt til en lang finanslovsdebat og en valgtrussel fra de mest liberale partier, som ønsker skatterne nedsat og den offentlige sektor kraftigt justeret.

Filmen starter med at behandle den stigende internationalisering af industrien i Danmark og i udlandet. Den viser via en række eksempler, bl.a. fra medicinalindustrien og en række andre forskningsintensive industrier, hvorledes *kapitalkravet* til nye investeringer i højteknologisk produktion og

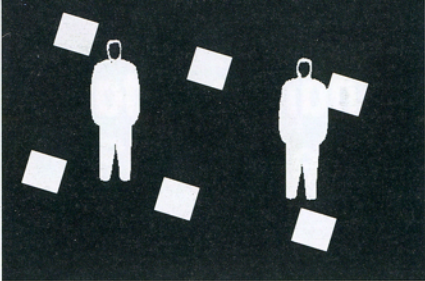
Er nationalstaten ved at dø?

produktudvikling er så enormt, at virksomhederne nødvendigvis må sælge og markedsføre deres varer på mange markeder verden over og udvikle deciderede stordriftsfordele for at kunne overleve.

Tiltagende konkurrence

Den internationale konkurrence har været stærkt tiltagende i de sidste 10 år, først med Japans stærke indtrængen på de vestlige markeder, og siden fulgt op af nye lande, som f.eks. Korea, der er begyndt at beherske *højteknologi* på linie med mange vestlige lande i en række industrier.

Hertil kommer nu en række øst-europæiske lande, først og fremmest Tjzekoslovakiet, som jo var en stor industrination før 2. Verdenskrig. De Øst-europæiske lande, er på nogle områder, bragt langt bagud for Vesten rent teknologisk, ledelsesmæssigt og markedsøkonomisk. Men man skal ikke undervurdere, den fantastiske trang til *revanche* for en hel generations undertrykkelse, af de basale menneskelige drivkræfter, som jo for Østeuropa's vedkommende er næsten på højde med den energi og



egenkapitalens forrentning i et gennemsnit af brancher ligger helt nede på 4 - 8 % per år efter skat.

Når så de økonomisk/politiske rammebetingelser for dansk erhvervsliv er *dårlige som ud-*

gangspunkt for internationalisering, så bliver danske virksomheder et meget naturligt opkøbsbytte for større udenlandske virksomheder. Det har vi nu set masser af - i et samfundsmæssigt perspektiv - uheldige tilfælde i de senere år. Ejerskabet af dansk industri, er nemlig ikke helt uden betydning for vores industri og samfund fremover.

På kort sigt er det rigtigt, at en række af de udenlandske investorer har kunnet skabe en betydelig effektivisering og fornyelse, og dermed bedre sikring af danske arbejdspladser.

Men på langt sigt melder spørgsmålet sig, om udlændingene kan bibeholde det nødvendige antal *arbejdspladser* i Danmark, og hvorvidt det i mange brancher yderst frugtbare samarbejde mellem det danske samfunds grundforskning og grunduddannelse på den ene side og på den anden side erhvervslivets produktudvikling og efteruddannelse

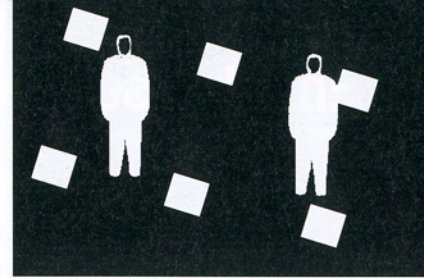
lader sig fortsætte i udenlandsk ejerregi, hvis ikke de hjemlige erhvervsvilkår bliver væsentligt mere frugtbare.

Ny åben debat og dialog

Flere nyere studier af international konkurrence peger på *innovation* som den helt afgørende velfærdsfaktor. (Det gælder bl.a. Harvard Professor Michael Porter's nyeste studie af 10 lande, hvor undertegnede koordinerer den danske indsats.)

Med andre ord kan man sikre nationalstatens velfærd bl.a. via grunduddannelse og efteruddannelse mellem den offentlige og den private sektor, og ikke mindst skabe et ledelsesmæssigt klima, hvor dynamik, højere ambitioner og stor eksportindsats belønnes, (d.v.s. bl.a. afskaffe de høje skatter og Jante-loven).

Der er derfor en hel del, der tyder på, at nationalstaten og erhvervslivet stadig vil få behov for hinanden. Men at der skal *en meget åben dialog* igang mellem disse 2 parter, samt med politikerne, erhvervsorganisationerne og de faglige organi-



sationer om de helt fundamentale muligheder for at *højne ambitionsniveauet*, rydde op hvor det er mest tiltrængt at sætte ind på de ovennævnte områder, hvis samfundet Danmark og et dansk-ejet

erhvervsliv skal have bare en mindre chance i den stærkt tiltagende og fremover endnu hårdere internationale konkurrence.

I modsat fald ender hele Danmark velfærdsmæssigt i international forstand, hvor Bornholm og Lolland er i dag. Det vil være yderst beklageligt, både for den næste generation, at den - såfremt den vælger at blive i Danmark - ikke har været med til at bestemme sin skæbne, og for den ældre generation, der tror, at den har udsigt til at nyde nogle meget store pensioner, selv efter skat.

Filmen **Statens død** er et godt illustrativt og provokerende oplæg til en nødvendig debat.

Henrik Pade
Managementkonsulent, MBA og MPA

En advarsel

flere penge på, og som er i stand til at overleve på menneskeskabte betingelser.

Altids skaber sidder i skammekrogen, og mennesket har fået storhedsvanvid – mens undervis-

ningsministeren taler om guddommelig økonomi.

Uhyret vokser, verden skrumper, Pilestræde er en gade i Europa, og det er global økonomi, der er fremtid i. Har du penge så kan du få, og har du ingen så må du gå.

I år 2000 forudses det, at kun 6 fødevarer skal forsyne os med mad. Færdiglavede, pakket i folie og plastic, lige til at spise. For vi har lynende travlt og slet ikke tid til at købe ind i de små butikker, som for øvrigt slet ikke findes, og hygge os med at lave små overraskelser til hinandens ganer og maver.

Travlt med hvad? Agter vi at lade os forføre af livsfarligt fartidioti, eller vil vi tværtimod stoppe op og nyde livet, mens vi har det, og beskytte og glæde os over alt det dejlige, som endnu findes.

Fremtidens ledere er ledere mod livskvaliteten, kærligheden og glæden end nogen sinde, og så er de næsten ikke til at få øje på. For samme slags er

vor tids reklamehelte, skabt af dem selv. Velklædte, duftende rene forfører de os til at glemme vore moralbegreber til fordel for den materialisme, de selv lever af.

De er så dygtige, at de næsten kan bilde os ind, at de arbejder i menneskehedens tjeneste.

Derfor er de dødsens farlige, derfor får de mine nakkehår til at stritte. Med disse matadorer i spidsen udspiller der sig i disse år et kæmpeforrædderi mod demokratiet og de folkelige kræfter overalt i verden.

Når staten udånder, så er det selvfølgelig også slut med demokratiet. Det ved de folkevalgte politikere godt, og de gør hvad de kan for at hjælpe industrierne, brobyggerne, de multinationale, fremtidens magthavere.

Det er en meget "kedelig" film, for den fortæller, at der ikke er noget at gøre. Spørgsmålet er, om vi vil finde os i det, og det ser jo uægtelig sådan ud for tiden.

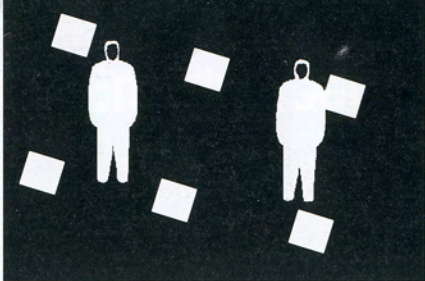
Dorte la Cour
Christiania

Hvad vil vi?

I Per Mannstædts film vrimler det med *mænd*. I det univers, filmen opruller, figurerer kvinderne faktisk overhovedet ikke. Alle de interviewede aktører fra det moderne samfund er *mænd*. Og blikket ind i ISS's bestyrelseslokale er afslørende: mænd, mænd, mænd...

Måske de urimeligt mange mænd er én af forklaringerne på, at det fremtidsbillede, Mannstædt opruller, er så dystert: Her er ikke mange "tvivlere", ikke mange der stiller spørgsmålstejn ved "udviklingen". Tværtimod. Den er bare noget, der er der, noget der *kommer*, – som man så må indrette sig efter, hægte sig på... Kun direktøren for Novo Nordisk, Mads Øvlisen, er klog og modig nok til at tvivle.

Udover *mænd* vrimler filmen ligeledes med *postulater*. Som f.eks. at "det moderne demokrati kræver effektivitet". Siden hvornår har demokrati og



betyde noget, kan *cændre* noget. At det hele ikke drukner i kold materialisme. Udviklingen bestemmes jo af *noget*.

Ikke bare af tingenes skæve gang. At det bliver sværere og sværere at finde ud af, *hvis* idéer, der (reelt) styrer, er givet. Men at *nogle* gør det, er ubestrideligt. Hvis vi uden videre slår os til tåls med, at tingene er uigennemskuelige, at alene kursen på aktier betyder noget for investorerne, at det bare gælder om at hægte sig på "udviklingen", uanset om man sympatiserer med retningen eller ej, ja så får vi det gennemrationelle samfund, – men også, tror jeg, det gennem-umenneskelige.

Karakteristisk nok spørger Mannstædt i filmen kun "vinderne". De der kan klare sig. De der ikke har brug for "staten", for fællesskabet. De der overlegent kan sige, at "indenrigspolitikken nærmest vil blive små irritationsmomenter."

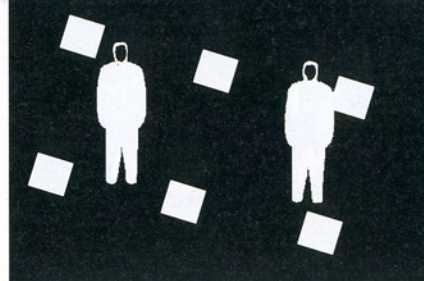
Men selv om de interviewede repræsenterer hver for sig og til sammen stærke kræfter, er der trods alt mange, mange flere grupper og elementer i vores demokrati, som også vil have noget at skulle

have sagt. Have *mulighed* for det, i hvert fald...

Mannstædts afsluttende postulat, at "utilfredshed giver ingen mulighed for at hæmme udviklingen af velfærdssamfundet" er udokumenteret. Og må – forhåbentlig! – være tænkt som en provokation. En provokation til debat om, hvem der styrer – og hvem vi *ønsker* skal styre samfundet.

Om svaret bliver, at statens rolle *cændrer* karakter, er det dog ikke ensbetydende med, at staten/fællesskabet *dør*. Og da slet ikke at det dør uden at blive erstattet af andet end det kolde "investeringerne". Man må håbe, at Mannstædts film også på andre virker så provokerende, og det fremtidsbillede, den giver, så umenneskeligt "effektiv", at den tværtimod får folk op af stolene, til at engagere sig. Hvem ved: Måske endda i politik?!

Om det netop har været Mannstædts hensigt,



har jeg svært ved at afgøre. Bl.a. fordi filmen selv i den grad er et produkt af sin tid: Hurtige sekvenser, hurtige, flotte, smarte klip, hurtige postulater og meninger. En *effektiv* film. Også hvis hensigten

har været at tegne en karikatur af et samfund, som vi *kan* – risikere – at havne i. Hvis de manges passivitet fortsætter.

På trods af den defaitistiske konklusion ("Utilfredshed giver ingen mulighed for at hæmme udviklingen..."), ligger der midt i filmen en opfordring til engagement, da den i øvrigt lidet talende kommentator stiller det centrale spørgsmål: *Hvad vil vi?* Hvis det er filmens hovedspørgsmål – er den værd at diskutere på grundlag af.

Connie Hedegaard
Journalist, fhv. konservativ MF

Der er alternativer

sikkert, at deres liv er spændende – det har dens slags spænding, som også spillere lever i: Skønt nerverne står på højkant og adrenalinen suser rundt, er de lige kedsommelige for dem, der ikke er

med i spillet. Og selvom en anden én kan synes, at de hænges ud i filmen blandt andet med fotografens hjælp, vil de givetvis føle sig reelt behandlet. De er jo selv et vedhæng til systemet, bedre betalt, men ikke friere end filmens kvinder, som næsten alle er den endnu ikke automatiserede del af samlebåndet.

Tro dog ikke, der er tale om tvang. Undertrykkelse duer ikke, men markedskræfterne får folk til at gøre, hvad de skal. Hvad med dem, der ikke kan eller vil rette sig ind? Ja, øget sygdom gir høje tider for medicinalfirmaerne, og vold og desperation sætter gang i overvågnings- og alarmindustrien. Intet kan hæmme væksten!

Statens død kalder filmen sig – budskabet er klart nok: vi lokalpolitikere skal ikke bilde os ind, vi har indflydelse. For det hele styres af markedet og markedet er det hele. Ingen kultur, ingen statsdannelse har hidtil kunnet modstå dette marked.

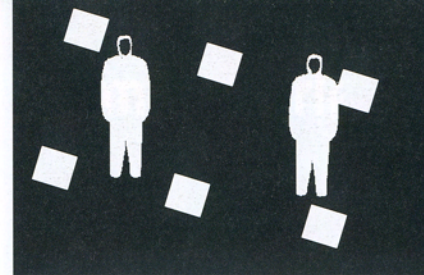
Alle grænser åbner sig for det. Frit er det ganske vist ikke, for monopolerne tager over. Når det koster 20 mio. francs at få hyldeplads i en af de store fødevarekæder, er det ikke nok at være dygtig og virkelysten.

Er det en sand og tilstrækkelig beskrivelse af magten og dens mennesker? Da det er top-folkene, der er med, tyder det på det.

Filmen viser ikke et livsdueligt alternativ og tror ikke på, at et sådant kan gøre sig gældende. "Utilfredshed har ingen mulighed for at hæmme udviklingen af velfærdssamfundet", er slutordene.

Skønt filmen selv er et tegn på det modsatte – hvorfor blir den ellers lavet – næres pessimismen af, at den manglende samtale mellem kulturliv og erhvervsliv ikke nævnes, endsige drøftes, som om det var en selvfølgelighed, at markedet kan udfolde sig så uantastet af åndsliv, moral og erotik.

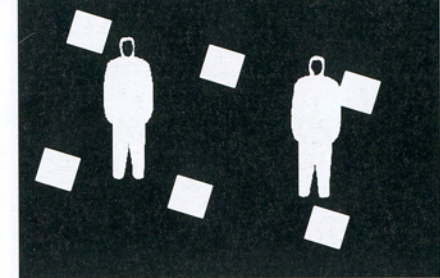
Et par gode eksempler på, hvor slet forbindelsen er, har man f.eks. i hele debatten af de nye bioteknikker, især dem, der har med mennesker at gøre. Hvor let det har været at overtale mange



mennesker til, at vi har brug for en fosterdiagnostik, der kan sortere de børn fra, der ikke passer os.

Det er da kun fordi et stort kunstnerisk svigt har ramt os.

Hvorfor har der ikke været forfattere ude og fortælle historier og fremkaldt billeder hos os, som kunne gengive os orienteringsevnen i disse sager, en evne, vi i høj grad har fra vores kulturs fortællinger? Tænk på, med hvilken sikkerhed vi fungerer, når vi skal afgøre, om man har lov at ombringe sit barn efter fødslen, i fald der skulle være noget i vejen med det. Og nu sidder man i ramme alvor og siger, at det må være en privatsag om man vil skille sig af med en, der har hareskår eller sukkersyge – eller er farveblind! At det kan lade sig gøre at genskabe erindringen om, hvad liv og lyst er, er hele miljødebatten et godt bevis på – her har energiske kunstnere fremkaldt så mange vigtige billeder i os, at det naturligvis ikke går an bare at sige, at vi f.eks. klarer udryddelsen af dyr og planter ved at splejse os frem til nye, og klarer oversvømmelser som følge af drivhuseffekten ved at bygge diger.



findes mennesker fra kulturlivet, der ikke affinder sig med at blive sat på museum, men med ildhu kaster sig ud i en forpligtende debat om økonomi og styring af markedet. Samtidig kan udvik-

lingen, ikke mindst i EF, betyde, at den samtale også blir international.

Det har hidtil knebet gevaldigt med at få åndsliv og kvinder ud af parnas og alkove, og det kunne jo være derfor, erhvervslivet er blevet så afstumpet og markedet har udviklet sig så gyseligt.

Margrete Auken,
MF for SF

Filmens forløb

Økonom og ledelsesrådgiver Bøje Larsen stiller spørgsmålet: Hvad er det der styrer Danmark? Og han svarer: Det gør markeds kræfterne.

En ekspert i lederudvælgelse, Claus Colliander fra firmaet Egon Zehnder International fortæller, hvilke krav den nye globale virkelighed vil stille til de unge, som vil være med i spidsen. Succes er at skabe værditilvækst, siger han.

Undervisningsminister Bertel Haarder forklarer det frie markeds guddommelige kunst for Handels- højskolernes elever. Det er ikke politikerne, men handelsmanden som ved, hvad menneskene har brug for, siger han.

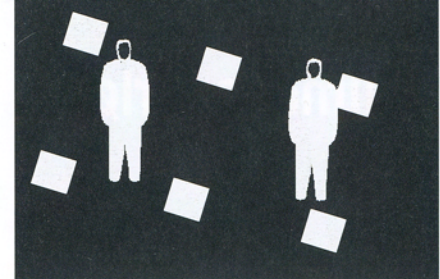
Direktør Michael Matthiesen fra succesvirksomheden Dataco – kåret som årets hurtigst voksende

virksomhed af Børsens Nyhedsmagasin – fortæller, hvordan en lille virksomhed i computerbranchen kan klare sig internationalt blandt de store.

Ledelsesrådgiver Flemming Brinck fortæller om danske virksomheders alt for lille satsning på forskning. Kun nogle få store vil overleve, fortæller han.

Redaktør Erik Rasmussen, som har redigeret en rapport om fødevarerindustriens fremtid for Forum for Industriel Udvikling (somer de store institutionelle investorer club), fortæller om trends i fødevarerbranchen.

Direktør Flemming Lindeløv fra Tulip Slagterierne fortæller om Tulips forsøg på at tilpasse sig den internationale konkurrence.



Konkurrencen vil i fremtiden.

vigtigste ansvar er at undgå at skade virksomhedernes konkurrenceevne.

sker nogle historier. Vil vi fortsat have

Flemming Brinck indleder en diskussion om finansieringsbehovet ved at slå fast, at danske virksomheder tjener for lidt til, at det betaler sig at investere i dem.

Nordisk fortæller om innovation i medicinal- og politik- og politisk

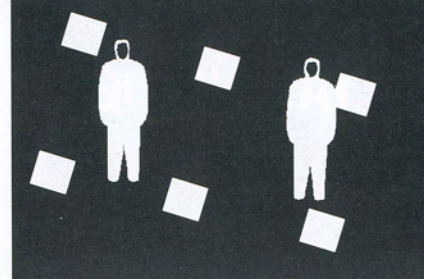
Direktør Steen Rasborg fra Unibank beskriver den generelle tendens på finansmarkederne og konkluderer, at indtjeningen skal op.

en diskuterer om den vil have en betydelig indflydelse på

Direktør Thorleif Krarup fra Nykredit forklarer, at investorerne ellers vil vælge at placere deres penge i udlandet.

forklarer, at markedet vil blive påvirket af politikernes

En lille selvstændig vekselerer, Henrik Holm-Hansen, forklarer, hvordan man kan gøre pengene



mere effektive, ved at geare dem og placere dem i højforrentede valutaer.

Hans økonom, Peter Harms, forklarer, at ved at lede penge til disse lande, gavner man væksten.

Direktør Henning Birch fra Topdanmark fortæller om forsikringsbranchens situation, hvor man skal sælge et ildeset produkt i konkurrence med mere populære investeringsformer.

Han kommer specielt ind på mulighederne i Østeuropa.

Claus Colliander understreger betydningen af en professionel ledelse.

Flemming Brinch, Bøje Larsen, Mads Øvlisen, Nils Wilhjelm og Henrik Pade afslutter diskussionen om, hvorvidt virksomhederne og markedet er ved at overtage det egentlige ansvar for samfundets udvikling.

Filmen slutter med beskrivelse af endnu en vækstbranche: Servicesektoren, specielt rengøring og sikkerhedstjenester. Her møder vi endnu engang behovet for uddannelse.

Direktør Poul Andreassen fra ISS beskriver markedet for opkøb af virksomheder: Kun de, der forrenter den investerede kapital bedst muligt, har ret til at overleve.

STATENS DØD

Tak til: Amalie Niegaard, Anders Lange, Jørn Bækgaard, Helle Espersen, Glady Nielsen, Helene Holmstrøm

og Dansk Andels Trykkeri, HWN Bolte, Asea, Elcon, Den Kongelige

Mønt, DanDisc, Københavns Frihavn, DZ Security, Danish Food Transport, Richard Larsen Bogtryk, Salo Print, B&O, Master Plastic.

En film af Per Mannstaedt.

Foto: Teit Jørgensen.

Lyd: Charlotte Mannstaedt.

Speak: Eliith Nykjær.

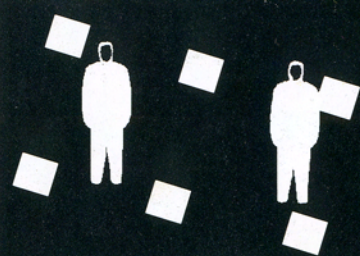
Produceret af

Flip Film Production for Statens Filmcentral.

Udlejning: SFC.

Film nr: 33-055. *Video nr.* V33-055

Decimalnr. 33.19



Denne pjece er udgivet af Statens Filmcentral, 1990.

Sats og layout:

Andreas Steinmann.

Pjeceforside: Helle Frøsig.

Tryk: Haugaard Grafisk.

Samtidig med filmen udgives:
Per Mannstaedt:

Det moderne demokrati.

Lille lærebog i samfundskundskab beregnet på selvstudium, studiekredse og gymnasieskolens udenadslære. Eirene, 1990, 120 s., illustreret.